

Acaba Usul-i Dinde İcma Bir Hücçet midir

<"xml encoding="UTF-8?">

Acaba Usul-i Dinde İcma Bir Hücçet midir

Ayetullah Cafer Subhani

Ehl-i sünnet bilginleri, bir takım rivayetler ve hadisler esasınca muhacir ve Ensar'ın amellerinin sahih olduğunu söylemekte ve ümmetin ittifak ve icmasının hüccet olduğunu delil saymaktadırlar. Bu deliller ne kadar doğrudur?

Cevap:

1-Ümmetim hata üzere toplanmaz.

Bu hadisi delil olarak göstermenin bir takım problemleri vardır. Şimdi kısaca bu problemleri ele almaya çalışalım.

A-Bu hadis Ehl-i Sünnetin usul ve kelam kitaplarında sürekli olarak delil olarak kullanılmışsa da ne yazık ki bu hadisin hiç bir senedi yoktur. Hadis ve siyah kitaplarında nakledilmemiştir.

Dolayısıyla senedi belli olmayan vahid haber hükmündedir.

b-Senedi sahih olsa ve asıl kitaplarda nakledilmiş sayılsa bile bu hadis icma ve ittifakın hüccet oluşuna kanıt teşkil etmemektedir. Zira böylesi köklü konularda vahid bir haber her ne kadar senedi sahih bile olsa hüccet olamaz ve asla temel ve akidevi meseleler bu vahid haberle ispat edilemez.

Aksine bu tür konularda haber ya mütevatir olmalı veya bir takım delillerle birlikte olan vahit haber olmalıdır. Bu vahid haber kesin ve sahih olduğu takdirde akidevi meseleleri ispat vesilesi olabilir dolayısıyla vahid haber sadece zanna dayanmaktadır.

2-Allah asla ümmetimi hata üzere bir yere toplamaz.

Önceki hadis hakkında var olan problemler bu hadis hakkında da geçerlidir. Evvela bu hadis mezkûr şekliyle İslami asil kaynaklarda ve hadis kitaplarında nakledilmemiştir. Bu açıdan senedi sahih olan vahid haber derecesine erişmemektedir.

İkinci olarak senedi sahih olsa bile akidevi ve temel konularda mütevatir haber veya benzeri rivayetlere istinat edilmelidir; vahid habere değil. Bundan da öte hadis eleştirmeni Nebevi Şerh-i Müslim'de şöyle diyor: "Ümmetim hata üzere toplanmaz" hadisi zayıftır sahih olan hadis şu hadistir: "Ümmetimden bir grup her zaman hak üzere olacaktır."

3-Şüphesiz Allah ümmetimi delalet üzere bir araya toplamaz.

Bu hadis Müsned-i Ahmed, c. 5, s. 145 de nakledilmiştir. El Mu'cem'ul Mufehres li Elfaz'il Hadis'in Nebevi kitabının yazarı bu hadisi Sünen-i Tirmizi'den (Kitab'ul Fiten) ve Mukaddeme-i Sünen-i Daremi'den nakletmiştir.

Bu hadis söz konusu kitaplarda yer almakla birlikte vahit haber suretine sahiptir. Üç muhaddisin nakli onun mütevatir olduğuna delalet etmemektedir. Tevatürün şartı ise hadisin her asırda, hadis kitaplarının yazarlarının zamanından Peygamberin zamanına kadar sürekli mütevatir olarak nakledilmiş olmasıdır. Öyle ki her asırda bu hadisi nakledenlerin yalan üzere söz birliği etmeleri imkansız sayılmalıdır. Dolayısıyla bu şart üç muhaddisin bir senetle naklettiği söz konusu hadiste mevcut değildir.

Senet tartışmasını bir kenara koyacak olursak bu hadis ve benzerleri ümmetin bütün bireylerinin icmasının hata ve sapıklıktan uzak olduğuna kanıt teşkil etmemektedir. Bu hakikati Şia ve Sünni bütün İslam toplumunun bireyleri kabul etmektedir.

Şia içerik açısından sürekli olarak ümmet arasında imam adında masum bir ferdin varlığını kabul etmektedir. Dolayısıyla herhangi bir konuda içlerinde masum imamın da bulunduğu bütün ümmetin ittifakı, ittifakın sıhhat ve sağlamlığının kanıtıdır. Ehl-i Sünnet bilginleri bu rivayetlere dayanarak ümmetin İcma ve ittifakını masumun görüşünü keşfedici bir kanıt değil de hüccet ve delil kabul etmektedir. Ama bilindiği gibi ümmet kelimesinden maksat, ümmetin bütün bireyleridir; ümmetin bazısı veya ekseriyeti değil. Böyle bir ittifak imamet meselesinde tahakkuk etmemiştir.

Beni Haşim hanedanı Ebu Bekir'in önderliğini kabul etmemiş ve ona muhalefet göstermiştir.

Başlarında Sa'd b. Vade'nin bulunduğu Hazrec kabilesi de birinci halifeye biat etmemiştir. Hazrec kabilesinin hilafet düzeniyle ilişkisi o kadar kötüleşti ki Hazrec reisi, Ömer'in hilafeti döneminde Medine'yi terk etmek zorunda kaldı.

Sonunda Şam topraklarında gizemli bir şekilde öldürüldü ve onu kimin öldürdüğü dahi belli olmadı. Öyle ki onun öldürülmesini cinlere isnat edenler bile oldu. Sakif olayından sonra azınlık ve çoğunluk şeklinde iki grup karşı karşıya geldi. Şia camiası hilafeti ve halifelerin yerine geçenleri resmi olarak tanımadı ve onların velayet naslarını görmezlikten geldiklerine inandı. Bu açıdan hiçbir zaman İslam ümmeti, imamet ve bir ferdin önderliği hususunda ittifak etmemiştir.

Bütün bunlardan da öte ümmetin icma ve ittifakı sadece Peygamber'in ittifak hususunda bir hükmünün bulunmadığı yerlerde hüccet ve delildir. Aksi takdirde icma da nas karşısında ictihadda bulunmak gibi hiçbir değer taşımamaktadır. İmamet ile ilgili kitaplarda açıklandığı üzere Peygamber-i Ekrem (s.a.a) kendisinden sonra vasi ve halifesini tayin etmiş ve önderlik konusunu ümmete havale etmemiştir.

4-"Cemaatle birlikte olunuz, Allah'ın eli cemaatledir."

Merhum Şeyh Tusi, Telhis'us-şafi, c. 1, s. 182'de bu hadisi Ehl-i Sünnet'in delillerinden biri saymıştır. Bu hadis, vahit bir haber olmakla birlikte tevatür olduğu var sayılsa dahi, onların iddialarına kanıt teşkil etmemektedir. Zira bu hadisin bizleri davet ettiği cemaat ümmetten ayrı bir anlam ifade etmektedir. Ümmet dünyadaki bütün Müslümanlar için kullanılmaktadır. Oysa cemaat üç kişiden fazla olan bir topluluk hakkında geçerlidir.

Onların iddiasına göre ise ümmetin ittifakı kesin bir hüccettir. Oysa bu hadis, cemaat denilen bir grubun ittifakını hüccet kabul etmektedir. Ümmetten hiç kimse üç kişilik grubun ittifakını asla hüccet saymamıştır. Sonuç olarak hadisin içeriği herkes tarafından reddedilmiştir ve hiç kimse bu hadisin içeriği ile amel etmemiştir. Bundan da öte hadisin sıhhati olsa dahi bizleri sadece birlik ve ittifaka davet etmektedir. Dolayısıyla hadisin devamında da şöyle yer almıştır:

"Şüphesiz şeytan, bir kişi ile beraberdir ve şeytan iki kişiden uzaktır."

Şüphesiz akıl ve şariat açısından ümmete havale edilen şeyler hususunda, çoğunluğun bir yöne yönelmesiyle azınlığın da onlara uyması ve güçlerini tek bir noktada toplaması ve ayırımcılıktan ve ihtilaflardan kaçınması gerekmektedir. Cemaate uymanın gereği, hiç şüphesiz cemaatin

müdahale etmeye salahiyetinin olduğu hususlarda geçerlidir.

Bu hususlarda şüphesiz azınlıklar, ekseriyete katılmalıdır. Ama ümmet veya cemaatin görüş bildirme hakkının olmadığı namaz ve oruç gibi ibadi meseleler ile yöneticilik gibi salahiyetinin belli olmadığı hususlarda bu ve benzeri hadislerin hiçbir rolü yoktur.

5-"Ashabımın örneği, yıldızlar örneğidir. Hangisine uyarsanız hidayete erişirsiniz."

Bu hadis, ne altı siyah kitabında nakledilmiştir ve ne de ilk asırlarda İslami uzman muhaddisler tarafından yazılmış olan asil hadis kitaplarında yer almıştır. Biz yaptığımız bütün araştırmalara rağmen bu hadisi siyah kitaplarında bulamadık. Daha fazla araştırma için Sünen-i Daremi, Muvatta-i İbn-i Malik, Müsned-i Ahmed b. Hanbel ve

Müstedrek-i Hakim kitaplarına da müracaat ettik ve bu hadisi oralarda da bulamadık. Hatta bir grubun gözetiminde yazılmış olan el-Mu'cem'ul-Mufehres li Elfaz'il-Hadis'in Nebevi kitabında dahi bu hadis hiçbir lafız ve kelimeleriyle nakledilmemiştir. Dolayısıyla böyle bir hadis, böylesine hayati ve itikadi meselede senet ve kaynak teşkil edemez. Ayrıca hadis, senet açısından da çok zayıftır. Zehebi, bu konuda şöyle diyor: "Ashabımın örneği,

yıldızlar örneğidir. Hangisine uyarsanız hidayete erişirsiniz" hadisini Hamza b. Ebi Hamza Cezeri Nasıbi adında bir şahıs nakletmiştir. Bu kimsenin hadislerinin hiçbir değeri yoktur. Buhari onun hadislerini inkar etmiştir. Dar'ul-Kutni ise onun hadislerini metruk (terk edilmiş) saymıştır. İbn-i Adiyy ise şöyle diyor:

"Bu şahsın naklettiği hadislerin tümü uydurmadır."

Acaba bu duruma rağmen böylesine hayati bir konuda söz konusu hadis delil olarak kabul edilebilir mi?

Nasiruddin el-Bani, bu hadisi farklı şekillerde nakletmiş, hepsinin uydurma olduğunu söylemiş ve uyduranları tek tek tanıtmıştır.

Daha fazla açıklama için Nasiruddin el-Bani'nin bu hadisin muhtelif şekilleri hakkındaki sözlerini nakledelim.

1-"Ashabımın örneği, yıldızlar örneğidir. Hangisine uyarsanız hidayete erişirsiniz." Bu hadisi İbn-i Abd'ul-Bir ve İbn-i Hazm nakletmiştir. Bu hadisin senetleri şöyledir:

"Selam b. Selim, Haris b. Azin'den o da A'meş'den o da Ebu Sufyan'dan o da Cabir'den nakletmiştir. Selam b. Selim'in eksikliği hususunda görüş birliği vardır. İbn-i Ferraş onun hakkında, "yalancıdır" demiştir. İbn-i Heban ise şöyle demiştir: "Bu kimse, uydurma hadisleri nakletmiştir."

Haris b. Gasin ise meçhul bir kimsedir. Tek işi uydurma hadisleri nakletmektir.

2-"Şüphesiz ashabım gökteki yıldızlar konumundadır. Hangisini alırsanız, onunla hidayete erişirsiniz."

Bu hadisi ise Hatip ve diğerleri nakletmiştir. Senedinde ise Süleyman b. Ebi Kerime, Cuveybir'den, o da Zahhak'dan ve o da İbn-i Abbas'dan naklettiği yer almıştır. Süleyman'ın naklettiği hadisler, zayıf kabul edilmiştir. Cuveybir'in naklettiği hadisler ise terkedilmiştir. Zehhak ise hiçbir zaman İbn-i Abbas'ı görmemiştir.

3-"Ey Muhammed! Şüphesiz benim ashabım gökteki yıldızlar konumundadır. Bazısı diğer bazısından daha nurludur."

Bazıları bu hadisleri nakletmiştir. Senedinde ise Naim b. Hemmal ve Abdurrahim b. Reyye gibi kimseler vardır ve her ikisi de yalancıdır.

4-"Şüphesiz ashabım yıldızlar gibidir. Hangisinin sözünü alırsanız hidayete erişirsiniz." Bazıları ise bu hadisi nakletmiştir. Bu hadisin senedinde ise Hamza Cezeri yer almıştır ki bu şahsın rivayet ettiği hadisler metruk (terk edilmiş) sayılmıştır. İbn-i Adiyy bu kimse hakkında şöyle diyor: "Bütün rivayetleri uydurmadır."

5-"Ashabımın örneği yıldızlar örneğidir. Herhangi bir hususta onlardan birine uyan kimse hidayete ermiş olur."

Bu hadisin senedinde ise Cafer b. Abdulvahid adında biri vardır. Bu kimsenin işi de hep hadis uydurma olmuştur.

Bundan da öte hadislerin içeriği bizzat uydurma olduklarına tanıklık etmektedir. Zira Peygamber bazen "ihtedeytum" (hidayete erişirsiniz) veya "eheztum" (alırsanız, edinirsiniz) diye bir gruba hitap etmekte ve konuşmaktadır. Dolayısıyla Peygamber'in hitap ettiği muhataplarının kim olduğuna bakalım. Acaba muhatap, Peygamber'in (s.a.a) bütün ashabı mıdır? Peygamber, bütün ashabına mı, "hangisine uyarsanız hidayete erişirsiniz" diye buyurmuştur.

Bu durumda hitap doğru olamaz. Zira zaten bu hadisin içeriğinin hükmü gereği bütün ashap hidayetçi, kılavuz, önder ve rehber konumundadır. Dolayısıyla diğerleri onlara uymalıdır; onlar diğerlerine değil. Bu durumda ise onlara uyan bilinç ve şuur sahibi bir kimse olamaz veya Peygamber, bu sözleri ashabından başkasına mı söylemiştir? Bu varsayım da doğru değildir. Zira Peygamber zamanında böyle kimseler olmamıştır ki Peygamber onlara hitap etmiş olsun.

Bunun açıklaması da şudur ki bazen söz tümel bir kanun olarak beyan edilmektedir. Örneğin: "İslam'da ruhbanîyet yoktur" veya "ne zarar verme, ne de zarar görme vardır". Şüphesiz bu tür kanunların tümel bir rengi vardır ve kanun yasama şeklinde beyan edilmektedir. Bu hitapta muhatap ve gayib olan kimseler, mevcut ve orada bulunmayan kimseler eşittir.

Bazen de bir gruba hitap edilmektedir. Böyle bir söz bizzat muhatap için gereklidir ve dolayısıyla da söz sadece muhatabına söylenmektedir. Burada ortaya şu soru çıkmaktadır. O halde Peygamber'in bu hitaptaki muhatabı kimdir? Acaba ashabin kendisi midir? Şüphesiz bu hitabın ashaba olması doğru değildir.

Zira bu hadis esasınca onlar uyan değil uyulan kimselerdir, sapık değil hidayet edici kimselerdir. Dolayısıyla bu söz uyan kimselere söylenmelidir, öndere değil; hidayet talep eden kimseye söylenmelidir; hidayetçi ve kılavuzcu kimseye değil. Eğer bu hitap ashaptan başkasına ise yine de doğru olmamaktadır. Zira böyle bir grup Peygamber'in huzurunda hazır bulunmuş olamaz ki Peygamber, herhangi bir konu hakkında onlara böyle hitap etsin. Burada birkaç önemli hususu beyan etmek gerekir.

Evvela Allah Resulünden sonra ashap birkaç gruba bölündü ve aralarında çok derin itilaflar ortaya çıktı. Örneğin bir grup kimse üçüncü halifeyi katletmeye kalkıştı. Bir grubu ise üçüncü halifeyi savundu. Şimdi biz bunlardan hangisine uyalım. Bir grup, bazı ashaba, diğer bir grup ise, başka ashaba uyacak olursa bu durumda hak kiminledir.

Eğer hadisin içeriği ile amel edecek olursak, her iki grubu da haklı görmemiz gerekir. Acaba her iki grubun da haklı olması mümkün müdür? Oysa hak her zaman birdir. Hakkın dışında ise sapıklık ve yolunu kaybetme vardır. Nitekim Allah-u Teala şöyle buyurmuştur: "Gerçeğin ötesinde sapıklıktan başka ne vardır? O halde (sapıklığa) nasıl çevriliyorsunuz?"

İkinci olarak bu hadisin içeriği Kur'an ayetlerine de muhaliftir. Zira Kur'an Peygamber'in

ashabını çeşitli gruplara ayırmıştır. Onlardan bazıları, mutlaka salahiyet sahibi değildir. Bu durumda Peygamber, nasıl olur da bütün ashabına uyulmasını emredebilir. Oysa Kur'an'a göre de onlardan bazıları münafık, bazıları casusluk edenler, bazıları ise hasta kalpli kimselerdi. Şimdi peygamber bu insanlara uymayı emretmiş olabilir mi?

Üçüncü olarak bu hadisler Ehl-i Sünnet'in siyah kitaplarında yer alan diğer hadislerle de tümüyle çelişki içindedir. Buhari Allah Resulü'nün ashabından bir grup hakkında şöyle demektedir:

Birinci Hadis

"Kıyamet günü bir grup getirilir ve kitabı solundan verilen grup arasında yer alır. Ben şöyle derim: "Ey Allah'ım! Onlar benim ashabımdır. Allah şöyle buyurur: "Sen onların senden sonra neler yaptığını biliyor musun? Onlar, senin vefatından sonra cahiliye dönemine geri döndüler ve irtidad yoluna koyuldular."

Peygamber'in, "Allah'ım! Onlar benim ashabımdır" sözünden de anlaşıldığı üzere bu kimseler, münafık olmayan sahabelerdi. Bu yüzden peygamber onları ashabından saymıştır. Aksi taktirde Peygamber'in münafık grup hakkında, "Allah'ım! Bunlar benim ashabımdır" demesi doğru olamaz.

İkinci Hadis

"Kıyamet günü durduğum bir halde aniden gözüm tanıdık bir gruba ilişir. Bu esnada bir adam onların ve benim aramda ayağa kalkarak şöyle der: "Ateşe doğru" Ben ona şunu sorarım: "Onları neye davet ediyorsun?" O şöyle der: "Allah'a yemin ederim ki ateşe doğru" ben şöyle derim: "Onlar ne yaptı?" o şöyle der: "Onlar senden sonra irtidad yoluna koyuldular."

Üçüncü Hadis

"Kıyamet günü bana, tanıdığım ve onların da beni tanıdığı bir grup gösterilir. Sonra benimle onlar arasında bir engel oluşur. Ben şöyle derim: "Onlar bendendir." Şöyle hitap edilir: "Sen onların senin vefatından sonra neler yaptıklarını ve ne bid'atlar çıkardığını bilemezsin." Bu durumda ben onlardan beri olduğumu ilan ederim ve şöyle derim: "Uzaklaş, uzaklaş, benden sonra dinimi değiştirenler grubu."

"Ashabımdan bir grubu havuzun kenarında yanıma gelir. Ama oradan uzaklaştırılırlar. Ben şöyle derim: "Ey Allah'ım! Onlar benim ashabımdır." Şöyle denir: "Sen onların senden sonra mürted olduklarını ve cahiliye dönemine geri döndüklerini bilemezsin."

Hepsinden daha açık olanı ise "betane" hadisidir. Peygamber bu hadisinde açık bir şekilde ashabını iki gruba ayırmıştır. Nitekim Buhari şöyle nakletmiştir: "Allah bir peygamber gönderdiği veya onun yerine bir halife getirdiği zaman mutlaka onun iki tane de yakını olmuştur: Biri ma'rufu emretmiş ve ona teşvik etmiş, diğeri de şerri emretmiş ve şerre teşvik etmiştir. Ma'sum (yani kötülükten korunmuş) olan, Allah'ın koruduğu kimsedir."

Acaba Ehl-i Sünnet'in Kur'an'dan sonra en önemli kitaplarından biri olan Sahih-i Buhari'deki bunca hadislerin varlığı karşısında yine de, "ashabım yıldızlar örneğidir" denilebilir mi? Biz burada sözü kısa tutuyor, Emevi ve Abbasi dönemlerinde uydurulan bu hadisler hakkında .gerçek hakemliği okuyucuların kendisine bırakıyoruz